

Elli Karjalainen

Muuttoliike Sotkamossa 1986–88

Toisen maailmansodan jälkeen muuttoliikkeen pääsuunta on ollut maamme asuttamiselle vastakkainen. Väestö on kasautunut Etelä-Suomeen sekä keskittynyt maamme kaupunkeihin ja taajamiin. Alueellisessa väestönkehityksessä tapahtui tasapainottumista 1970-luvulla. Viime vuosina on kuitenkin havaittu merkkejä ns. uusmuutosta, jolloin maasamme on hakeuduttu jälleen pohjoisesta etelään ja maakunnissa niiden voimakuksiin (Karjalainen 1989, 74).

Artikkelissa selvitetään muuttoliikkeen vaikutusta Sotkamon kunnan alueelliseen väestönkehitykseen ajanjaksona 1986–88. Analysoitavina ovat kunnasta-, kuntaan- ja kunnan sisäinen muutto sekä paluu- ja juuriltamuutto. Muuttoliikeaineisto pysyvästi muuttaneista henkilöistä on kerätty muuttoilmoituksista ja henkilökirjoista. Muuttoaineiston koko on 4 653 muuttotapahtumaa ja muuttaneet on paikallistettu maarekisterikylätasolle.

Uusmuuttoa Sotkamosta

Sotkamo on ollut muuttotappiainen ulkoisessa eli kunnan rajat ylittävässä muuttossa, sillä kunnastamuuttoja on ollut 1001 ja kuntaanmuuttoja 840 ajanjaksona 1986–88. Sotkamosta on muutettu enem-

män muualle Suomeen kuin omaan maakuntaan (kuvio 1). Yksittäisistä muutto-kohteista Kajaani on ollut merkittävin, sillä kunnastamuutosta lähes 30 % on suuntautunut sinne. Vastaavasti Kajaani on ollut tärkein väestön luovuttaja Sotkamolle, sillä noin 35 % kuntaanmuutosta on ollut lähtöisin Kajaanista. Sotkamon muuttotase Kajaanin suhteen on ollut 46 henkeä voitollinen.

Eniten Kajaanista on muutettu Sotkamon keskustaajamaan, luoteisille maaseutualueille eli Nuasjärvelle ja Korholanmäelle sekä Vuokattiin (kuvio 2). Nuasjärvi on saanut muuttovoittoa Kajaanista 26 henkeä ja Korholanmäki 24 henkeä ajanjaksona 1986–88. Muuttoliike Sotkamon ja Kainuun muiden maalaiskuntien välillä on ollut vähäistä.

Uudenmaan ja Kuopion lääni sekä Pohjois-Pohjanmaa ovat olleet tärkeimpiä muuttokohteita Sotkamon ja muun Suomen välisessä muuttoliikkeessä ajanjaksona 1986–88. Uudellamaalla 70 % muuttoista on suuntautunut pääkaupunkiseudulle ja kaksi kolmasosaa näistä Helsinkiin. Helsinki on saanut muuttovoittoa Sotkamosta 51 henkeä. Sotkamon muuttotappio Kuopion läänin suhteen on ollut liki 40 henkeä.

Oulun merkitys on korostunut Pohjois-Pohjanmaalla, sillä sinne on kohdistunut runsas 40 % maakuntaan suuntautuvista muuttoista. Sotkamon ja Oulun välinen muuttoliike on ollut tasapainoinen,

FT Elli Karjalainen toimii tutkijana Oulun yliopistossa, Pohjois-Suomen tutkimuslaitoksessa, Kainuun yksikössä.

sillä Sotkamo on saanut muuttovoittoa Oulusta 4 henkeä ajanjaksona 1986–88. Sotkamon muuttoliike on ollut vähäistä Oulun seutuun kuuluvien muiden kuntien suhteen. Siirtolaisuudessa Sotkamo on saanut muuttovoittoa 19 henkeä, josta kaksi kolmasosaa on tullut Ruotsista. Sotkamon ulkoisen muuton muuttotappio on siis aiheutunut maassamuutosta.

Sotkamon taajamat ja maaseutualueet ovat menettäneet väestöään nimenomaan kaupungeille, joiden suhteen muuttotase on ollut tappiollinen koko 1980-luvun puolivälin jälkeisen ajan. Muuttovoittoa on ilmennyt sen sijaan maalaiskuntien suhteen. Kunnastamuutto on lisääntynyt Sotkamon taajamista kaupunkuihin 37 % vuodesta 1986 vuoteen 1988.

Ulkoisessa muutossa muuttaja on ollut usein yksin muuttava, nuori naimaton nainen, jonka ammatti on ollut palvelualalla ajanjaksona 1986–88 (muuttajan muotokuva). Yksin muuttavia, nuoria naimattomia henkilöitä on ollut erityisesti maaseudulta taajamiin muuttaneissa. Tätä kuvaa myös se, että muuttoaktiivisen ryhmän (15–24-vuotiaat) osuus maaseudulta muutossa on ollut 43 % ja taajamissa 30 %. Korkeasti koulutettuja on ollut eniten taajamiin muutossa ja vähiten maaseudulta muutossa.

Kotiseudultaan lähtevien osuus kunnastamuutosta on ollut Sotkamossa noin 55 % ja maaseudulta muutossa lähes 70 % ajanjaksona 1986–88. Syntyperäiset sotkamolaiset ovat muuttaneet suhteessa eniten Kajaaniin, sillä noin 30 % juuriltamuutosta on suuntautunut sinne ajanjaksona 1986–88. Toiseksi merkittävin muuttokohde on ollut pääkaupunkiseutu, etenkin Helsinki. Paluumuutossa syntyperäisiä sotkamolaisia on palannut juurilleen etupäässä muualta Kainuusta, lähinnä Kajaanista sekä Etelä-Suomesta. Syntyperäisten kainuulaisten muutossa

Kainuun vetovoima muuttokohteena on vähentynyt: kun vuonna 1986 runsas 45 % heistä muutti Sotkamosta muualle Kainuuseen, niin vuonna 1988 vastaava osuus oli enää 39 %.

Väestön keskittymistä kunnan sisällä

Valtaosa (60 %) Sotkamon muuttoliikkeestä on tapahtunut kuntarajojen sisällä ajanjaksona 1986–88. Eniten muuttoa on ilmennyt taajamien sisällä, jolloin yleisenä muuton syynä on asunnonvaihto. Toinen valtavirta on ollut muutto maaseudulta taajamiin (kuvio 3). Aluekehitys paikallistasolla on jatkunut siten väestön keskittymisenä, sillä maaseutu on menettänyt yhä väestöään taajama-alueille Sotkamossa. Maaseudun muuttotappioista 78 % on aiheutunut kunnan sisäisestä muutosta, joten tämä muuttotyyppi on ollut eräs merkittävimpiä aluerakennetta muokkaavia tekijöitä. Taajamien välisessä muutossa Vuokatti on saanut muuttovoittoa 89 henkeä Sotkamosta.

Muuttajan muotokuva kunnan sisäisessä muutossa on ollut samantyyppinen kuin ulkoisessa muutossa. Yksin muuttavien osuus on ollut huomattavin maaseudulta taajamiin muutossa, kun taas muissa muuttovirroissa myös perheiden osuus on ollut varsin merkittävä. Muuttoaktiivisen ryhmän, 15–24-vuotiaat, osuus muuttaneista on ollut suhteessa suurin maaseudulta taajamiin muutossa (30 %). Väestömenetykset ovat siten kohdistuneet erityisesti maaseudun dynaamiseen ja innovatiiviseen väestönosaan.

Myös vanhusten, yli 64-vuotiaiden, osuus on ollut merkittävä (16 %) maaseudulta taajamiin muutossa verrattuna heidän osuuteensa kunnan rajat ylittävässä muutossa (noin 3 %). He ovat muuttaneet kunnan sisällä taajamiin lähemmäksi päivittäis-, sosiaali- ja terveyspalveluja. Huomattavat elämänmuutokset, kuten

leskeys ja yksinjäätminen sekä eläkkeelle siirtyminen ovat voineet myös aiheuttaa muuttopäätöksen. Korkeasti koulutettuja on ollut suhteessa eniten taajamien välisessä ja niiden sisäisessä muutossa.

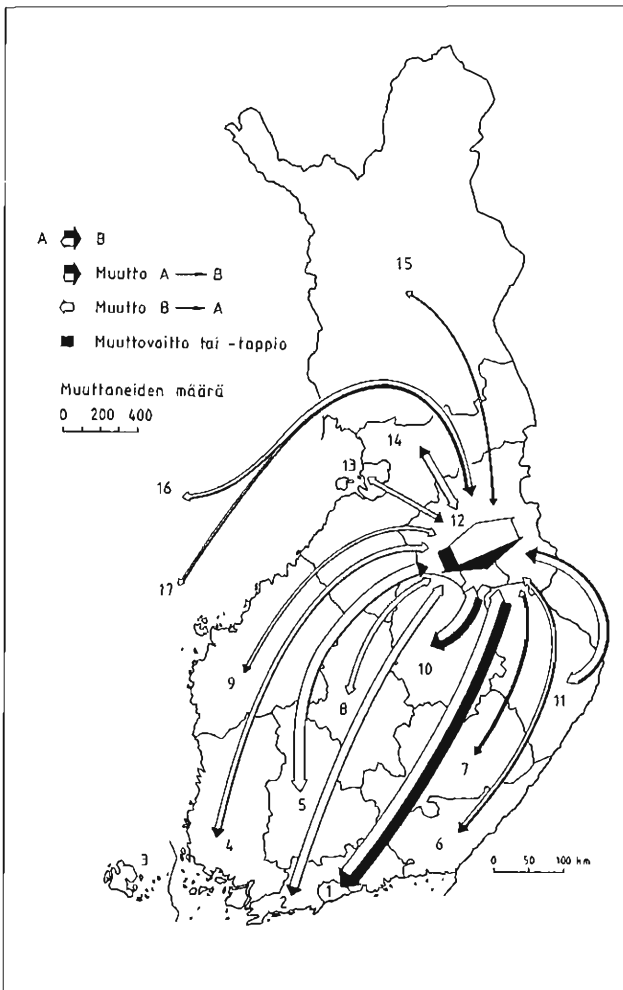
Enemmistö kunnan sisällä muuttaneista on ollut perhetyypiltään yksinäisiä henkilöitä. Eniten heitä on ollut maaseudulta taajamiin muutossa.

Myös lapsiperheitä on ollut varsin merkittävästi, kun taas lapsettomien parien ja yksinhuoltajien osuudet ovat ol-

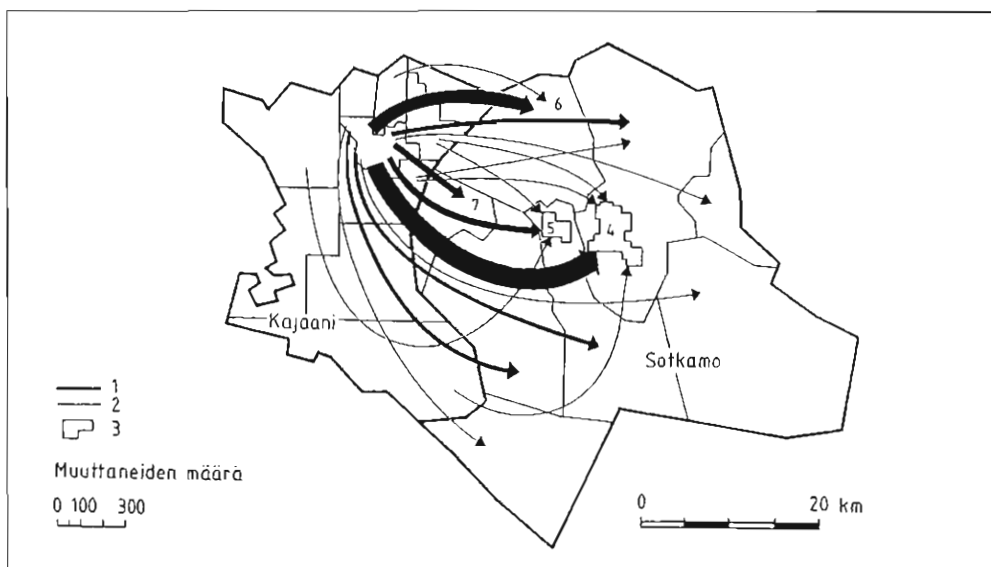
leet vähäiset. Sotkamon maaseutu on menettänyt väestöään taajamille kaikissa perhetyypeissä lukuun ottamatta lapsiperheitä, joissa perheen päämiehen ikä on ollut vähintään 26 vuotta sekä 26–39-vuotiaita yksinhuoltajia.

Muuttoliikkeen rakenne

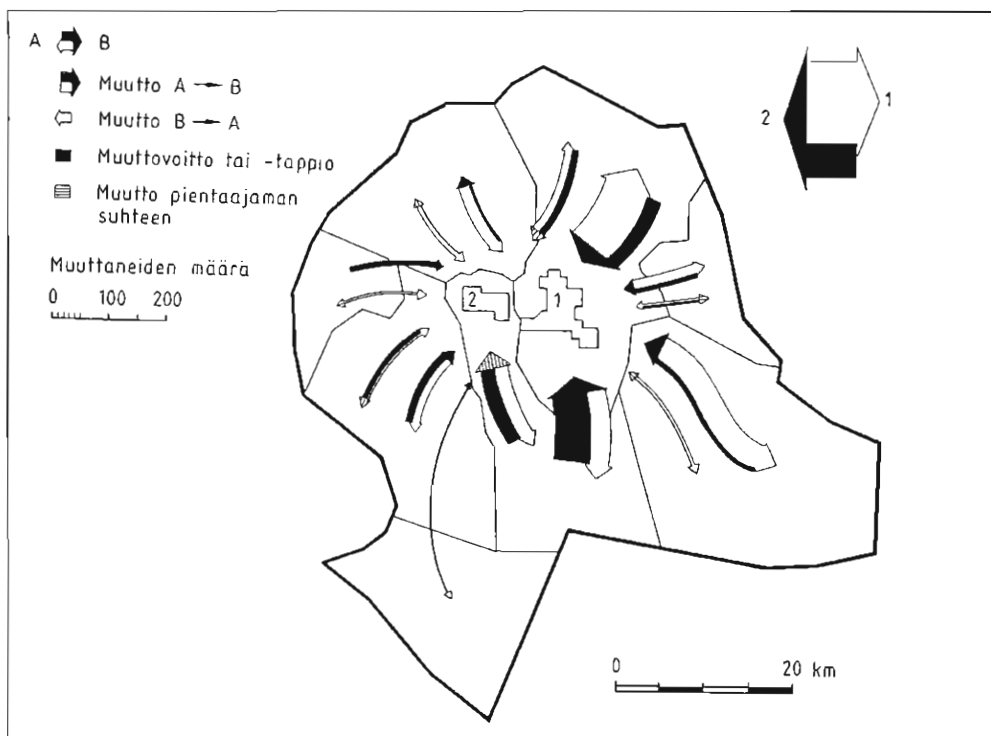
Sotkamon muuttoliiketutkimus tukee sitä kehityslinjaa, että valtakunnantasolla väestön kasautuminen Etelä-Suomeen on

Kuvio 1. Ulkoinen muutto Sotkamossa 1986–88. (1) Helsinki ja sen ympäristökunnat, (2) muu Uudenmaan lääni, (3) Ahvenanmaan maakunta, (4) Turun ja Porin lääni, (5) Hämeen lääni, (6) Kymen lääni, (7) Mikkelin lääni, (8) Keski-Suomen lääni, (9) Vaasan lääni, (10) Kuopion lääni, (11) Pohjois-Karjalan lääni, (12) muu Kainuu, (13) Oulun ja sen ympäristökunnat, (14) muu Pohjois-Pohjanmaa, (15) Lapin lääni, (16) Ruotsi, (17) muut ulkomaat.

Kuvio 2. Muutto pienalueittain Kajaanista Sotkamoon 1986–88. (1) Kunta, (2) maarekisterikylä, (3) taajama, (4) Sotkamo, (5) Vuokatti, (6) Nuasjärvi, (7) Korholanmäki.

Kuvio 3. Muutto taajamien ja maaseutualueiden välillä kunnan sisäisessä muutossa Sotkamossa 1986–88. (1) Sotkamo, (2) Vuokatti.

jatkonut. Alueelliset kehityserot maasamme aiheuttavat muuttoliikettä. Työtömyys sekä elinkeinorakenteen alkutuotantopainotteisuus ja teollisuuden alhainen osuus Sotkamossa koko maan keskiarvoon verrattuna ovat lisänneet omalta osaltaan muuttopaineita.

Muuton voimistumista selittää myös se, että uusista työpaikoista kaksi kolmasosaa on syntynyt Uudellemaalle vuosina 1983–1986. Sotkamon kehitys muuttoliikkeessä ei ole ollut samassa suhteessa negatiivinen kuin useissa Kainuun kunnissa, sillä Sotkamossa matkailusektori on tuonut lisää työpaikkoja kuntaan. Sotkamon väestönkehitys oli Kajaanin ohella suotuisin Kainuussa vuonna 1990.

Oulusta on muodostunut kasvava alue Pohjois-Suomessa. Oulun seutu ei ole vielä vetänyt siinä määrin väestöä Sotkamosta kuin pääkaupunkiseutu. Uutta tietoa luovaa ja markkinoivaa teollisuutta on siirtynyt myös maakuntakeskuksiin, kuten Kainuussa Kajaaniin.

Kajaani onkin ollut Sotkamon yksittäisistä muuttokohteista tärkein. Keskuksien on todettu kasvavan reunoiltaan, kun ihmiset muuttavat niistä työssäkäyntietäisyydelle. Sama kehityspiirre on havaittu myös Kajaanin ja Sotkamon välisessä muuttoliikkeessä. Sotkamon keskustaajama, luoteiset maaseutualueet ja Vuokatti ovat hyötäneet erityisesti Kajaanista suuntautuvasta muutosta.

Kurnan sisäisessä muutossa muuttoliikettä on suuntautunut myös maaseutumaiseen elinympäristöön. Tämä ei ole kuitenkaan merkinnyt laajojen maaseutualueiden uudelleenasettamista, vaan muutto on rajoittunut yleensä kohtuullisen päivittäismatkan etäisyydelle keskustaaajamasta (Aluepoliittinen neuvottelukunta 1982, 30; Karjalainen 1989, 75).

Maaseutuväestön vähentyessä on sen taloudellinen perusta kaventunut, jolloin on jouduttu lopettamaan palveluja. Nä-

mä muutokset ovat vähentäneet myös kiinnostusta maaseudulle muuttoon. Väestökadon alueilla on elinkeinorakenteen ollut voimakkaasti alkutuotantopainotteinen, joten vaihtoehtoisista työpaikoista on ollut puute. Alueellisessa kehityksessä kaikkein ongelmallisimpia alueita ovat olleet syrjäiset maaseutualueet.

Uusien innovaatioiden syntymistä, vastaanottamista ja hyödyntämistä syrjäseuduilla on heikentänyt sekä taloudellinen että sosiaalinen jälkeenjääneisyys (Siuruainen 1984, 69; Jussila 1987). Pohjoismaissa on kehitetty ratkaisu tietotekniikan hajasijoittamiseksi: tietotuvat. Ne ovat keskuksia, joissa on monipuolinen tietoteknisten laitteiden valikoima ja jotka tarjoavat lähipiirinsä asukkaille opiskelu-, työskentely- ja vapaa-ajanviettopaikan. Tietotupien avulla esimerkiksi yritykset voivat pitää palveluksessaan kaukanakin työskenteleviä ohjelmoijia tai tietojenkäsittelijöitä. Tällainen etätyöskentely suo työntekijälle mahdollisuuden pysyä kotiseudullaan (Oksman 1989, 10–11).

Myös kylätoiminnalla on edistetty maaseudun ongelmien esiintuloa varsinkin kuntien päätöksenteossa. Kylätoiminta on perustunut yhteistoimintaan. Kyläläiset ovat konkreettisine toimenpiteinä mm. pyrkineet säilyttämään ja täydentämään kylän palveluita ja järjestämään asuntotontteja kylään muuttaville (Aluepolitiikkatoimikunnan mietintö 1986, 125; Kupiainen & Käyhkö 1989, 7).

Eräänä muuttoliikkeeseen vaikuttavana kehityspiirteenä on esitetty, että muuttoliikkeessä yhteiskunnan rakenteelliset ja taloudelliset pakot menettäisivät merkitystään ihmisten toiminnan määrääjinä ja tilalle tulisivat entistä enemmän heidän omat päämääränsä ja arvonsa. Erityisesti koulutuksen kasvun katsotaan muuttavan arvostuksia siten, että elämänlaatuun liittyvät ei-taloudelliset tekijät painottui-

sivat muuttopäätöksissä aikaisempaa enemmän (Asp 1982, 319; Rannikko 1986, 119). Elämänlaadultaan maaseutu on siten monessa mielessä paremmassa asemassa kuin kaupungit. Tällöin etenkin ympäristölliset tekijät ovat saaneet uuden merkityksen (ks. Cloke & Park 1985, 233).

Migration in Sotkamo 1986–1988

English summary

The process of accumulation of population has continued at the national level. Kajaani has been the most important migration destination when considering out-migration from Sotkamo. Native out-migration accounted for 55 % of out-migration in Sotkamo in 1986–88.

The concentration of population on built-up areas has still been going on at the local level. The majority of the migrants have been young, at their most active age in terms of both working capacity and setting up families, and women predominate among them. Migration into the countryside has remained confined mainly to areas within easy transaction distances of the built-up areas.

The study deals with migration and its effects on areal population development in Sotkamo in 1986–88. Sotkamo has recorded a net loss of population (-161 persons) through commune-external migration in 1986–88. Native out-migration accounted for nearly 55 % of out-migration and the proportion of the group was nearly 70 % in the rural areas.

Kajaani, the provinces of Uusimaa and Kuopio and Northern Ostrobothnia have been the most important target areas. The main part of the people from Sotkamo moving to Uusimaa went to Helsinki and those moving to Northern Ostrobothnia directed to Oulu. The balance to emigration/immigration remained favourable to Sotkamo, and the net population loss was due entirely to migration within Finland.

The person involved in commune-external migration has been most commonly a young, unmarried female in a service-sector sphere of employment in 1986–88. In the rural areas in particular, the typical out-migrant tended to be young, single and moving alone. The most active migratory age group, those aged 15–24 years, accounted for 43 % of out-migration from the rural areas, but 30 % of those from the built-up areas.

The main part of migration (60 %) has been commune-internal migration in Sotkamo over the period 1986–88. A significant proportion of this type of migration took place within the same built-up area, the main motive behind such moves being simply a change of house. The second major flow was from the rural areas into the built-up areas, so the country areas have continued to lose population.

The portrait of a migrant in commune-internal migration has been the same kind of as in commune-external migration. The proportion of people at the most active age for migration, 15–24 years, was the highest (30 %) among those moving from the rural areas to the built-up areas. Also the proportion of elderly persons, over 64 years of age, has been significant (16 %) in this migration flow compared to their proportion in commune-external migration (about 3 %).

Kirjallisuus

- Aluepoliittinen neuvottelukunta:** Maaseutuajaoston raportti. Valtioneuvoston kanslian monisteita 4. Helsinki 1982.
- Aluepoliittikkatoimikunnan mietintö:** Komiiteanmietintö 1986:6. Helsinki 1986.
- Asp, Erkki:** Elintaso vai ympäristön laatu. Teoksessa: O. Koivukangas & K. Lindström & R. Narjus (toim.), Muuttoliikesymposium 1980, s. 318–322. Siirtolaisuusinstituutti, Siirtolaisuus-tutkimuksia A 8. Turku 1982.
- Cloke, Paul J. & Park, Chris C.:** Rural Resource Management. Worcester 1985.
- Jussila, Heikki:** Spatial diffusion of modernization. A study of farm mechanization in Finland at regional and local levels. University of Oulu, Research Institute of Northern Finland, A 4. Oulu 1987.
- Karjalainen, Elli:** Migration and regional development in the rural communes of Kainuu, Finland, in 1980–85. Nordia 23 (1989) :1, p. 1–89.
- Kupiainen, Heikki & Käyhkö, Kari:** Kylät toimivat. Selvitys Mikkelin läänin kylätoimikuntien vireydestä ja sen säätelijöistä 1986–1988. Helsingin yliopisto, Maaseudun tutkimus- ja koulutuskeskus, Julkaisuja 2. Mikkelä 1989.
- Oksman, Juhani:** Tietotuvat — hajasijoitusta tietotekniikkaan. Teoksessa: Aro, Hilka & Kupiainen, Heikki (eds.), Tietotekniikan hajasijoitusta. Helsingin yliopisto, Maaseudun tutkimus- ja koulutuskeskus, Julkaisuja 5. Mikkelä 1989, s. 10–15.
- Rannikko, Pertti:** "Tietoyhteiskunnan" muuttoliike: Omien arvojen toteutumista vai taloudellisiin pakkoihin sopeutumista? Teoksessa: O. Koivukangas & R. Narjus & I. Söderling (eds.), Muuttoliikesymposium 1985. Siirtolaisuusinstituutti, Siirtolaisuustutkimuksia A 14, s. 119–130. Turku 1986.
- Siuruainen, Eino:** Pohjois-Suomen elinkeinoelämän kehittäminen tutkimuksen ja jatkokoulutuksen avulla. Teoksessa: Sisäasiainministeriö, Aluepoliittinen osasto (ed.), Aluepolitiikan uudet haasteet. Aluepoliittisia artikkeleita 1/1984. Helsinki 1984, s. 68–80.

KORJAUS

Edellisessä numerossamme, 4/1992, oli valitettavasti päässyt pujahtamaan painovirhe sivulle 12 Olli Kultalahden artikkelin "Maassamuuton ja kansainvälisen muuton viimeaikaisia trendejä" taulukkoon 1.

Tässä vuoden 1990 kertamuuttajia osoittava luku korjattuna (lihavoitu).

Taulukko 1. Vuosina 1987–1990 kunnasta toiseen muuttaneet 15 v. täyttäneet suomalaiset

	Kerta- muuttajat	Paluu- muuttajat	Edelleen- muuttajat
1987	146 284	3 825	5 360
1988	154 290	4 094	6 071
1989	147 207	3 907	6 074
1990	138 690	4 150	5 961